Giuseppe Marci

Letteratura sarda

In presenza di tutte le lingue del mondo

Z tłumaczeniem polskim
Con traduzione in polacco

CENTRO DI STUDI FILOLOGICI SARDI / CUEC

Giuseppe Marci

LITERATURA SARDYŃSKA

W obecności wszystkich języków świata

CENTRUM SARDYŃSKICH BADAŃ FILOLOGICZNYCH /CUEC

Koordynacja edytorska
CENTRUM SARDYŃSKICH BADAŃ FILOLOGICZNYCH / CUEC

Giuseppego Marciego
Literatura sardyńska
W obecności wszystkich języków świata

TŁUMACZENIE POLSKIE KATARZYNA MANIOWSKA

WYDAWNICTWO CUEC © 2013
Wydanie pierwsze wrzesień 2013
ISBN: 978 88 8467 833 1

Niniejszy tekst jest fragmentem monografii autorstwa Giuseppe Marci
In presenza di tutte le lingue del mondo. Letteratura sarda
(Cagliari, Centrum Sardyńskich Badań Filologicznych / CUEC, 2005)

CENTRUM SARDYŃSKICH BADAŃ FILOLOGICZNYCH
Via Bottego, 7 - 09125 Cagliari
Tel. 070344042 - Fax 0703459844
www.filologiasarda.eu
info@centrostudifilologici.it

CUEC
via Is Mirrionis 1, 09123 Cagliari
Tel/fax 070271573 - 070291201
www.cuec.eu
info@cuec.eu

Druk: Il Legatore, Cagliari

Projekt okładki
Sardigna zdjęcie Giorgio Dettori

Pochwała sardyńskości

Jeśli jest jakiś element, który określa Sardynię, jej historię oraz twórczość jej pisarzy, to fakt, że Sardyńczycy obcowali z różnymi ludami, kulturami i językami, jak również, że w obecności wszystkich języków świata, w zetknięciu z wszystkimi ludami, które ze względu na żeglugę, handel i wojny mieli możliwość napotkać,wytworzyli sobie tylko właściwy sposób wyrazu.

Sardyński i jego użycie w piśmie stanowi złożony problem, jako że ten antyczny język, pozornie prawie nieobecny w tradycji pisanej, jest podtrzymywany bogatym kontaktem zachodzącym między tradycją mówioną a pisaną oraz przez zwyczaj konfrontowania się z językami kultur dominujących. W ten sposób wyjaśnione zostaje zjawisko pisarzy, którzy w XX wieku w swoim pisarstwie odwoływali się do różnych wariantów sardyńskiego oraz jeszcze bardziej mieszanych form językowych.

W *Éloge de la créolité* [*Pochwała kreolskości*] Jean Bernabé, Patrick Chamoiseau, Raphaël Confiant deklarują zapoczątkowanie "drobiazgowej eksploracji siebie samych" [„la minutieuse exploration de nous-mêmes"]: swego rodzaju wykopalisko archeologiczne, z którego nie chce utracić się nic, co zostało pogrzebane przez udręczony bieg ich historii.

W naszym przypadku *wykopalisko* musi również zrekonstruować wewnętrzną stratyfikację nas samych, *de nous-mêmes*, naszą kulturę, myśli i psychologię.

Musimy przemyśleć tysiącletnią historię Sardynii, kolokując w jej centrum etnohistoryczny podmiot, który był jej głównym bohaterem, a który w toku procesów rekonstrukcji historycznej i historyczno-literackiej został niemal zapomniany. Mamy w rzeczywistości wielość Sardynii (fenicko-punicką, rzymską, katalońsko-aragońską, sabaudzką); rzadko jest analizowany i opisywany jednolity wymiar nadany historii sardyńskiej z punktu widzenia ludu, który przez millenium zamieszkiwał Wyspę, przez

sposób, w jaki widział on *siebie samego* oraz *miejsce*, przez swój sposób postrzegania świata.

Obecność Sardyńczyków na tym samym obszarze geograficznym jest silnie określona przez swoją wyspową fizjonomię, o której wiele wiemy, ale równie dużo jest nam nieznane. Nasza niewiedza zdaje się nas upoważniać do niedoceniania tego, co wiemy. Podczas gdy wszystko, co wiemy, wymaga, aby wziąć to pod uwagę i uznać za obecne również wówczas, gdy z dokumentalnego punktu widzenia zdaje się nieobecne.

Tym bardziej wówczas, gdy poruszamy się w obrębie komunikacji literackiej, a więc w sferze percepcji i przedstawienia rzeczywistości, czyli wewnątrz poglądów, które łączą autora z czytelnikiem.

Po pierwsze musimy pamiętać, że czytelnicy i autorzy sardyńscy podzielają uzasadnioną refleksję, przedstawioną przez pisarza Giuseppego Dessì, dotyczącą pojęcia czasu różnego od europejskiego czasu historycznego, to znaczy nieruchomej „wiecznej teraźniejszości", w której nic się nie gubi i wszystko zachowuje aktualność.

Odnajdujemy w literaturze pamięć epok geologicznych utrwalonych w kamieniu, który wciąż ma ogromne znaczenie w zbiorowej wyobraźni Sardyńczyków, tak samo jak wspomnienie żeglugi i handlu, pierwszego zasianego ziarna, pierwszego wina uzyskanego z winorośli na wiele lat przed cywilizacją nuragijską.

Jakże mogło być inaczej pośród tysięcy budowli, nuragów, broniących nie tyle przed przybyciem ewentualnego wroga, ile przed groźbą zapomnienia, utraty pamięci o sobie? Wystarczy przeczytać powieści Grazii Deleddy, żeby ocenić rezultaty tego nadzoru: *imprinting*, który od niego pochodzi, a który wyraża się w pozytywnym znaczeniu semantycznym nadanym przymiotnikom *antyczny*, *prymitywny*, *prehistoryczny*, odnoszący się do wartości odległego czasu, czasu utraconego, do przestrzeni i warunków, z których lud sardyński został wyrwany, a do którego chce powrócić.

W ten sam sposób musimy rozważać stosunki, jakie Sardyńczycy utrzymywali najpierw z kulturą łacińską, a następnie z hiszpańską.

Pod pewnym względem należy stwierdzić, że możliwość obserwowania od wewnątrz prestiżowych światów kultury, odczuwania ich jako własne, stanowiła swego rodzaju przywilej.

Sardyńczycy od zawsze utrzymywali kontakty z Półwyspem Apenińskim. Żeglując po Morzu Śródziemnym na tysiąc lat przed narodzeniem Chrystusa wymieniali obsydian z Liguryjczykami, zapoczątkowali związki, które miały utrzymać się i wzmocnić dzięki wymianie handlowej i tradycjom językowym w średniowieczu. Genua i Piza stanowiły drzwi do tego, co miało stać się Włochami, do języka, kultury, literatury włoskiej. Był to wolny wybór potwierdzony w długiej epoce hiszpańskiej, umożliwiającej zrozumienie procesów italianizacji, zainicjowanych kilka wieków później, w okresie unii z Piemontem. Nie polegał on na odrzuceniu elementów stanowiących tożsamość, a raczej na nabyciu dodatkowych narzędzi odpowiednich do wyrażenia swojej natury.

Historia kulturowa i literacka

Sardyńczycy pochodzą z odległej historii, początków, których nikt nie potrafi wskazać z absolutną pewnością. Być może nie ma sensu pytać, o jakim brzasku świata pierwszy człowiek postawił stopę na Wyspie. Tym bardziej pozbawione jest sensu pytanie, kim był, skąd pochodził i dlaczego dotarł akurat do tej ziemi, czy w wyniku zamierzonego planu, czy może niesiony prądami i pchany wiatrami, które przemieściły go wbrew jego woli.

Z tego nieznanego ojca i matek, które mu towarzyszyły, narodziło się plemię, które identyfikujemy i określamy w jedyny pewny sposób; obrali Sardynię za miejsce pobytu. Cała reszta jest niepewna i miesza się w wyboistych momentach dziejów, w nieustannym odnawianiu się pokrewieństw, kultur i języków, nieuchronnie zmienionych pod wpływem niezliczonych procesów przenikania, które nie mogły nie dotrzeć na wyspę usytuowaną w środku Morza Śródziemnego, pośredniego portu dla statków, naturalnego miejsca spotkań i wymian.

Jedną z pierwszych informacji, którą dysponujemy jest wzmianka datowana mniej więcej na 7000 r. p. n. e., dotycząca transportu obsydianu z Sardynii do Ligurii. Ten szklisty kruszec w mezolicie, a następnie w neolicie, był używany przy produkcji narzędzi, noży, grotów strzał lub lancy. Ciekawe kto go wydobywał, przetransportował i na jakich okrętach - czy były to ludy tubylcze, czy liguryjskie? Czy spotkanie było gwałtowne i naznaczone chęcią zysku, a może było przyjazne i wynikało z potrzeby handlu? W jakim kodzie zdołali się porozumieć?

Równocześnie rozwijała się obróbka ceramiki i technika zdobienia, wznoszono posągi, budowano domostwa, grobowce i święte kręgi, umacniała się kultura megalityczna, która nawiązywała do analogicznych konstrukcji obecnych na wielu obszarach Europy Zachodniej, od Półwyspu Iberyjskiego po Irlandię. Tworzono formy kulturowe rozpoznawalne dzięki

wyrazistym cechom, będące owocem lokalnego opracowania, świadczącym równocześnie o kontaktach z kulturami ze wschodniej części basenu Morza Śródziemnego i Półwyspu Iberyjskiego, jak również z kulturami italskimi i tymi z południowej Francji.

Sytuacja dość ożywiona, tym dynamiczniejsza, jeśli weźmiemy pod uwagę, jak wraz ze spadkiem zastosowania obsydianu i rozwojem metali, począwszy od epoki miedzi (2900-2300) wybuchła „gorączka metalu", określona tak przez archeologa Giovanniego Lilliu. „Metalurdzy" bogaci w techniczne umiejętności, pchani pragnieniem przygody i zarobku, wypłynęli na szalki, które z Anatolii oraz Wysp Egejskich prowadziły na zachód, w stronę Półwyspu Iberyjskiego, Francji i krajów atlantyckich i bałtyckich, Półwyspu Bałkańskiego, Malty, Sycylii, Sardynii.

Niewiele wiemy o językach używanych w epoce prenuragijskiej i nuragijskiej: dotarły do nas *relikty* (zachowane w toponomastyce i leksyce), powstałe w najdawniejszych epokach, przejawiające cechy praindoeuropejskie.

Historia nakładając wiele warstw, kontynuowała swoją grę i stworzyła warunki, umożliwiając powstanie tego, co dzisiaj określane jest jako wyjątkowo bogaty językowy substrat przedrzymski, w którym elementy paleosardyńskie łączą się z pozostałościami punickimi i iberyskimi, które z kolei przejawiają zbieżności z baskijskim. Lingwista Max Leopold Wagner analizując elementy fonetyczne, wskazał ponadto możliwe punkty styczne z Gaskonią, Sycylią, południowymi Włochami, z dialektami berberyjskimi i niektórymi cechami fonetycznymi chamicko-semickimi.

Kto wie, czy to wszystko. Od VIII wieku przed naszą erą rozpoczyna się historycznie udokumentowany okres napływu różnych ludów: Fenicjan, Kartagińczyków, Rzymian, Wandali, Bizantyjczyków, Arabów, Pizańczyków, Genueńczyków, Katalończyków, Aragończyków, Piemontczyków. Zawsze w inny sposób, za każdym razem inny język: podchwycone słowa

włączone do antycznej mowy praindoeuropejskiej, która w procesach przekształcania pozostałych warstw językowych, ujawniających się w rdzeniach niektórych słów, w wielu toponimach, stopniowo sama zaczęła przemieniać się w substrat, jakkolwiek żywy i energiczny.

To, co jest dla nas niejasne, przeważa nad tym, co jest nam wiadome, a w tym, czego nie wiemy, możemy jedynie starać się dostrzec trud egzystencji, ludzki niepokój, oczekiwanie i ból, które nie ujawnią się w żadnym relikcie, rdzeniu, czy toponimie.

Niekoniecznie było łatwe przejście z lokalnego języka do języka Rzymu, kiedy po zerwaniu kontaktów z Kartaginą okazało się to nieuchronne, a Sardynia została przekształcona w rzymską prowincję.

Jeśli chodzi również o tę nową fazę, brakuje informacji kulturowych i językowych, przez co Wagner mógł określić „niemymi" wieki, kiedy rozwinął się proces *wchłaniania* języków lokalnych przez język Rzymu, a następnie przekształcenie łaciny w sardyński.

Nieme wieki. Ciemność. Jak w ładowni na statku, na którym przewożeni są ludzie z jednego kontynentu na inny, wbrew ich woli i z pogardą dla jakiegokolwiek prawa.

Ktokolwiek ma cierpliwość przyjrzeć się upływowi czasu, pomyśli filozoficznie, że wszystko ma kres, również władza Rzymu. Sardynia po tych wydarzeniach przechodzi pod wpływ Bizancjum. Lingwista odnotuje nowość, polegającą na tym, że grecki stał się językiem oficjalnym. Następnie upada także Imperium Wschodnie, a z nim użycie greckiego.

Doszło wówczas do zupełnie nieoczekiwanego zdarzenia na ziemi, gdzie od tylu wieków nie używano lokalnego języka w formie oficjalnej i w ramach administracji publicznej. Grecki zniknął, kultura łacińska „uschła"; pojawiła się groźba, że nigdy więcej nikt się nie porozumie, gdyby nie istniało niespodziewane bogactwo, antyczny sardyński o praindoeuropejskim i śródziemnomorskim substracie, ozdobiony *reliktami* punickimi i berberyjskimi, iberyjskimi, sycylijskimi, południowymi językami

italskimi i innymi powstałymi w wyniku nie wiadomo jakiego antycznego kontaktu, a na którym później nagromadził się osad łaciny.

Sardyńczycy odwołali się do tego języka w swoich oficjalnych dokumentach, sporządzonych w języku ludowym, który zrodził się równocześnie, a wręcz poprzedził powstanie pozostałych języków romańskich. Szczęśliwy zbieg okoliczności, cenny zwłaszcza w porównaniu do bardziej bolesnych przypadków, kiedy narody utraciwszy możliwość tworzenia języka uznanego za własny, musiały i muszą przekazywać treści tożsamościowe za pomocą języka narodu, któremu zostali podporządkowani.

Pewnym jest, że sardyński używany dotąd wyłącznie w formie mówionej, głównie w kontekstach codziennych środowiska pasterskiego i rolniczego nie mógł być natychmiast zastosowany w bardziej wyrafinowanych sytuacjach urzędowych i przy czynnościach dyplomatyczno-kancelaryjnych.

Być może przez spryt dyktowany chęcią przeżycia, może przez dyspozycje wykształcone w czasie długiego okresu poddaństwa zapoczątkowanego na końcu epoki nuragijskiej, Sardyńczycy sporządzili swoje dokumenty zgodnie z formułą przejętą od narodów, którym byli podporządkowani lub z którymi utrzymywali stosunki dyplomatyczne, kulturowe czy handlowe. Było to logiczne dla małego kraju, który wysyłał swoich synów na studia do miast na wschodzie, na Półwysep Apeniński, gdzie mieściły się osławione ośrodki uniwersyteckie lub na zachód, na Półwysep Iberyjski, w stronę którego, oprócz motywów naukowych, przyciągały także związki handlowe, dyplomatyczne i matrymonialne. Ponadto monarcha małego rolniczego państwa nie mógł ignorować istnienia wielkiej kultury tworzonej u północnych wybrzeży Prowansji, do których przybijały statki handlujące z Francją południową, a także z Genuą i Pizą.

Gdyby siły były proporcjonalne, *gra* trwałaby przez wieki w niezmienionej równowadze utrzymywanej dzięki porozumieniom politycznym, handlowym i matrymonialnym. Przeważyła ogólna logika wyznawana przez władze ówczesnej epoki, imperium i

papiestwo, które nie mogły nie zniszczyć niewielkiego narodu zamieszkującego ziemie, wobec których potęgi rościły pretensje.

Z pewnością nikt na Wyspie się nie spostrzegł, jak 4 kwietnia 1297 roku Bonifacy VIII przekazał w lennie Jakubowi II Aragońskiemu Królestwo Sardynii i Korsyki. Być może zdarzenie nie wzbudziło większego zainteresowania, przede wszystkim dlatego, że przez kolejne ćwierć wieku nic się nie zdarzyło. Dopiero w 1323 Alfons Aragoński wysłał ekspedycję z zamiarem podbicia Sardynii.

Skutki wydarzenia stały się jasne w ciągu następnych dziesięcioleci, kiedy zwiększyła się obecność Katalończyków; z wyspy zostali wykluczeni najpierw Pizańczycy, następnie Genueńczycy, doszło do zerwania przymierza między Arboreą i Aragonią, co doprowadziło do wojny, która miała zakończyć się dopiero w 1409 roku, po definitywnym pokonaniu Arboreńczyków przez Katalończyków w bitwie pod Sanluri.

Tymczasem okres głodu (oraz kryzys ekonomiczny) z 1333 roku i czarna dżuma z 1348 negatywnie odbiły się na i tak już znikomym przyroście naturalnym. W 1392 roku została również ogłoszona *Carta de Logu* - kodeks praw sporządzony przez Eleonorę, monarchinię *Giudicato* [Królestwa] Arborea. Został on napisany po sardyńsku i był obowiązujący do 1827 roku, a dla Sardyńczyków stanowi ważny element tożsamości.

W 1421 *Carta de Logu* została rozpowszechniona na całej Sardynii. Język lokalny obok katalońskiego i kastylijskiego, języków Królestwa Hiszpanii, zyskał znaczącą rolę w zarządzaniu sądownictwem.

Uderzającym jest, że te języki występowały według reguł, które mogą wydawać się zaskakujące. Kataloński rozpowszechnił się w miastach, a największe zastosowanie miał w ośrodkach wewnątrz wyspy. Utrzymał się po zjednoczeniu Korony Aragońskiej i Kastylii i pozostał w użyciu zgodnie z nadanymi mu funkcjami publicznymi aż do 1643 roku, kiedy kastylijski został na stałe przyjęty jako odpowiedni przy wydawaniu dekretów. Kastylijski z kolei przeniknął głębiej, dostosował się do gustów, oczekiwań

ekspresyjnych i duchowych Sardyńczyków, do złożoności ich świata wewnętrznego.

Należy wspomnieć, że w każdym momencie epok pojawia się ktoś, kto wytyka Sardyńczykom nieumiejętność poprawnego używania języków. Najstarszym pisarzem, któremu czyniono podobne wymówki, był Lucyfer (300-370), biskup i autor dzieł napisanych po łacinie w stylu określanym jako niemal barbarzyński. W ten sposób biskup cagliaritański rozpoczął sardyńską tradycję literacką nie tylko z chronologicznego punktu widzenia, ale również z racji, że zapoczątkował pewien sposób pisania, kontynuowany przez autorów sardyńskich aż do czasów współczesnych. Styl zawieszony pomiędzy językami i kulturami przekształcił się ostatecznie w cechę dystynktywną narodu w wyniku zaistniałych warunków historycznych, a także przez osobisty wybór twórców.

Kastylijski przyjął się na Sardynii i cieszył się żywotnością zdolną przetrwać zakończenie okresu dominacji hiszpańskiej. Niech nie dziwią liczne katalońskie i hiszpańskie zapożyczenia obecne w sardyńskim, związane z życiem społecznym, zarządzaniem państwem, sferą religijną i kulturową.

W 1718 roku podpisano traktat w Londynie, na mocy którego Sardynię przyznano Wiktorowi Amadeuszowi II z dynastii sabaudzkiej.

Ilu Sardyńczyków dowiedziało się o porozumieniu dyplomatycznym? Czy gdyby o nim wiedzieli, poparliby go, czy wręcz przeciwnie? Czy kiedykolwiek zdołaliby wyobrazić sobie przyszłe konsekwencje tego związku zawartego z Księstwem Sabaudii-Piemontu, a który miał przemienić dwa regiony naznaczone zupełnie odmienną historią w kuźnię włoskiego procesu zjednoczenia?

Obecnie dysponujemy dostateczną ilością informacji, które pomagają nam zrekonstruować skomplikowane karty historii Wyspy, naznaczone zmianą granicy, pojawieniem się nostalgii i rozbudzeniem wielu nadziei i nie mniej licznych polemik.

Procesowi temu towarzyszyło wspomnienie potężnej Hiszpanii, frustracja spowodowana związkiem z niewielkim Piemontem i

gorycz odkrycia, gdy zrozumiano, że dynastia sabaudzka nie doceniła nowego nabytku; pojawiło się również uczucie zadowolenia z odzyskanego antycznego i nigdy nie utraconego źródła *włoskości*, jak również sposób postrzegania siebie w wymiarze *sardyńskości*, którą historia wciąż depcze. Są również problemy codzienne narodu złożonego z około 300.000 jednostek (11 mieszkańców na kilometr kwadratowy), rozrzuconych po niebezpiecznym i malarycznym obszarze bez połączeń komunikacyjnych, od wieków pozbawionym najmniejszych środków pieniężnych.

Sytuacja trudna z punktu widzenia politycznego i ekonomicznego, bogata i żywiołowa w obrębie kultury i języka. Następuje zmierzch (ale nie zanik) hiszpańskiego; sardyński utrzymuje się, a wręcz odnajduje swoją godność w formie pisanej; upowszechnia się włoski, język, z którym utrzymywano od dawna zażyłość.

Nastąpił okres rozkwitu, który miał zakończyć się pod koniec XVIII wieku, gdy sytuacja wewnętrzna splotła się z przemianami w polityce europejskiej. Przybycie floty francuskiej wysłanej w celu podbicia Sardynii w pewnym sensie stało się detonatorem. Sardyńczycy odparli atak; zwycięstwo podbudowało przekonanie o własnej sile, a wraz z tym zwiększyło irytację wobec piemonckiej arogancji. Dało to początek wydarzeniom z 1794, kiedy z przykładną uprzejmością, panujący zostali odprowadzeni na statki, załadowani na nie wraz z całym dobytkiem, łącznie z bogactwami zgromadzonymi w czasie sprawowania władzy na wyspie.

Wówczas to Giovanni Maria Angioy doprowadził do wybuchu powstania, które może być odczytane jako próba postawienia wszystkiego na jedną kartę, z chwilą, gdy rozwiały się wszelkie nadzieje na poprawę warunków na Wyspie. To *rewolucyjne* wydarzenie zostało stłumione w wyniku okrutnych represji, które pogrążyły Sardynię w morzu krwi, odebrały wszelką nadzieję, zapoczątkowały proces restauracji na piętnaście lat przed tym, nim Europa po kongresie wiedeńskim miała zostać poddana analogicznej próbie.

O tych wydarzeniach, ich złożoności, o uroku tej bogatej i niespokojnej historii, jak również o aspekcie ludzkim, który go determinował, pisze Vincenzo Sulis (1758-1834) w swojej *Autobiografii.* Przedstawia nam plastyczny opis zdarzeń, napisany po włosku, do którego wplecione są dźwięki i znaczenia wszystkich języków używanych na Sardynii.

Abstrahując od ocen, które każdy może wystawić, w XIX wieku bez wątpienia nastąpił epokowy zwrot w historii Wyspy.

W 1847 roku nastąpiła idealna fuzja [*perfetta fusione*], w wyniku której Sardyńczycy po licznych debatach zrezygnowali z własnych przywilejów instytucjonalnych, aby połączyć się z Piemontem. Kolejne procesy okresu zjednoczenia Włoch [*Risorgimento*] wskazują na słuszność drogi obranej zgodnie z wyborem wskazanym przez pisarzy i badaczy, którzy w drugiej połowie XIX wieku chcieli używać języka włoskiego, nawet wówczas, gdy w centrum swojego zainteresowania stawiali losy sardyńskiej ojczyzny i opiewali antycznych bohaterów w różnych momentach historii.

Rzecz może wydać się sprzeczna, jeśli nie weźmiemy pod uwagę, że po raz kolejny Sardyńczycy wybierają język bardziej skuteczny w danych okolicznościach, jeden z tych, którym władają; tak jak działo się to przez wieki, z konieczności, czy wolnego wyboru, posiadając znajomość różnych języków, są w stanie zastosować je odrębnie, mieszając, czy ukazując przez nie swój własny, „narodowy" język, również wtedy, gdy piszą w innym.

1861 to rok Zjednoczenia Włoch, do którego doszło dzięki działaniom dwóch peryferyjnych regionów, a które miało realizować się w sposób nie gwarantujący wyważonych i harmonijnych relacji między różnymi częściami narodu.

Utwory literackie na poziomie tematyki i języka dostarczają nam informacji, która choć logiczna, jest trudno wytłumaczalna: dziwiętnastowieczni pisarze czują się równocześnie Sardyńczykami i Włochami. I decydują pisać po włosku. Wydaje się nieprawdopodobne, że pomysł politycznej autonomii znany jako ruch *sardismo,* mógł zrodzić się bez Enrica Costy (1841-

1909), który w każdej swojej publikacji zamierzał *przyciągnąć* Sardyńczyków do *historii*. Costa mimo to sporządził po włosku cały swój bogaty dorobek z zakresu historii, literatury i geograficznego opisu Sardynii. Nie inaczej postąpili inni autorzy, których działalność przypadła na okres romantyzmu, odkrycia pojęcia *obywateli* oraz idei *narodu*.

Na początek wieku dziewiętnastego przypadają powieści i opowiadania Grazii Deleddy (1871-1936), pisarki i laureatki literackiej nagrody Nobla przyznanej w 1926, a także poezja Sebastiana Satty (1867-1914): dwa odmienne sposoby przedstawienia w języku włoskim świata wewnętrznego, silnie naznaczone wyspowym uniwersum, w którym autorzy urodzili się i ukształtowali.

Tworząc własny styl, wysubtelniony w konfrontacji z tendencjami występującymi wówczas w Europie i na świecie, postąpią podobnie inni pisarze, wśród których: Emilio Lussu (1890-1975), Giuseppe Dessì (1909-1977), Salvatore Satta (1902-1975), Benvenuto Lobina (1914-1993), Sergio Atzeni (1952-1995). Ich działalność przypadła na pierwszą i drugą połowę dwudziestego wieku, kiedy po drugiej wojnie światowej Królestwo Włoch przekształciło się w Republikę (1946) i Sardynia otrzymała statut, który zatwierdził jej autonomię specjalną (1948).

W niniejszej syntezie nie zamierzamy rozważać pojedynczych przypadków, a raczej główną tendencję w wyrażeniu *Weltanschauung*, w którym można odnaleźć wspólne cechy, pojęcia i zwroty, nagromadzenie i przenikanie się języków używanych w najbliższym otoczeniu, w formie mówionej i pisanej, w myślach i modlitwach.

Wszyscy, każdy na swój własny sposób, wyrażają ideę tożsamości stanowiącą owoc powolnego procesu życia, refleksji i badania, które rozwija się i wzrasta, zmienia się (a czasem wytwarza) poprzez jak najlepsze wykorzystanie okazji do spotkań i poznania. Aż osiągnięty zostaje moment, kiedy rozumie się, że istnieją szersze wymiary tożsamości, bardziej mnogie i złożone od tych, które cechują poszczególną tożsamość etnocentryczną i

przyczyniają się do poszerzenia granic ojczyzn zarówno małych, jak i dużych.

Przykładowo Giuseppe Dessì, Sergio Atzeni podzielali podobny sposób interpretowania zagadnienia tożsamości: obydwaj rozważali i opowiadali o Sardynii targaną namiętnościami i podporządkowaną racjonalności, nie zamykając sobie możliwości obserwacji i rozumienia szerszych horyzontów. Być może dzięki temu, że czuli się *Sardyńczykami*, *Włochami* i *Europejczykami*, zdołali przedstawić narracyjnie tę gmatwaninę tożsamościową, pozostawili głęboki ślad we współczesnej twórczości literackiej.

Na podstawie tych elementów można postrzegać historię kultury i literatury Sardynii jako sposób przygotowania się do sprostania przyszłości: Sardyńczycy przyzwyczajeni do obcowania z Fenicjanami, Rzymianami, Katalończykami, Aragończykami, Piemontczykami i Włochami, nawykli do używania języka własnego i innych, do uczenia się kultur bardziej wpływowych narodów, z którymi utrzymywane stosunki były być może bardziej złożone od internetowej komunikacji, mogą być uznani za zdolnych do sprostania trudnościom teraźniejszości i przyszłości. Pod warunkiem, że nie zapomną o swojej historii i będą potrafili wyciągnąć z niej wnioski.

Cronologia

Chronologia

Dalle origini all'Ottocento

Od początków do XIX wieku

IV sec.	EUSEBIO	*Epistolae ad Constantium, ad presbyteros et plebem Italiae, ad Gregorium episc. Spanensem*
	LUCIFERI CALARITANI	*Moriundum esse pro dei filio*
	LUCIFERI CALARITANI	*De Sancto Athanasio*
	LUCIFERI CALARITANI	*De non conveniendo cum haereticis*
XI sec.		*Carta scritta in caratteri greci*
XII sec.		*Passio di S. Antioco*
		Passio Sancti Lussori
		Passio sanctorum martyrum Gavini, Proti et Januari
		Passione di Sant'Antioco
		Statuti di Castelsardo
		Statuti di Sassari
		La vita e l'ufficio di San Giorgio di Suelli
		Legenda Sancti Saturni
		Legenda Sanctissimi praesulis Georgii Suellensis
XIII sec.		*Libellus Judicum Turritanorum*
1070-1216		*Carte Volgari di Cagliari*
XII-XIII sec.		*Condaghe di S. Maria di Bonárcado*
XII-XIII sec.		*Condaghe di S. Nicola di Trullas*
XII-XIII sec.		*Condaghe di San Gavino di Porto Torres*
XII-XIII sec.		*Condaghe di S. Pietro di Silki*
1318-1321		*Breve del porto di Cagliari*
1353	MARIANO IV	*Codice rurale*
1392?	ELEONORA DE ARBOREA	*Carta de Logu*
1004-1478		*Cartulari de Arborea*
XV sec.		*Registro di San Pietro di Sorres*
1400		*Laudario*
		Laude de Nostra Signora de sa Rosa
		Laudes de sa Santa Rughe
	ANTONIO CANO	*Sa vitta et sa morte et passione de Sancti Gavinu, Prothu et Januariu*
1550	RODERIGO HUNNO BAEZA	*Caralis panegyricus*
	PROTO ARCA	*De bello et interitu marchionis Oristanei*

	GIOVANNI FRANCESCO FARA	*De corographia Sardiniae*
	RODERIGO HUNNO BAEZA	*In dispar coniugium*
	GIOVANNI ARCA	*Naturalis et moralis historiae de rebus Sardiniae*
	SIGISMONDO ARQUER	*Sardiniae brevis historia et descriptio*
1556	GAVINO SAMBIGUCCI	*In hermathenam Bocchiam interpretatio*
1565	JUAN TOMÁS PORCELL	*Informacion y curacion de la peste de Çaragoza, y preservacion contra la peste en general*
1570?	SIGISMONDO ARQUER	*Coplas al imagen del Crucifixo*
1571	ANTONIO LO FRASSO	*El verdadero discurso de la gloriosa victoria*
	ANTONIO LO FRASSO	*Los mil y dozientos consejos y avisos discretos*
1572	FRANCESCO BELLIT	*Capitols de Cort del estament militar de Sardenya*
1573	ANTONIO LO FRASSO	*Los diez libros de la fortuna d'amor*
1580	GIOVANNI FRANCESCO FARA	*De rebus sardois*
1582	GIROLAMO ARAOLLA	*Sa vida, su martiriu et morte dessos gloriosos martires Gavinu, Brothu et Gianuari*
1590?	GIOVANNI ARCA	*Barbaricinorum libelli*
1591	PIETRO GIOVANNI ARQUER	*Capitols de Cort del Estament militar de Sardenya ec., y de nou añadits y stampats los capitols dels parlaments reespectivament celebrats per los señors Don Joan Coloma y D. Miguel de Moncada*
1595	ANTIOCO BRONDO	*Historia y milagros de N. Señora de Buenayre de la Ciudad de Caller*
1596	PIETRO DELITALA	*Rime diverse*
1597	GEROLAMO ARAOLLA	*Rimas diversas spirituales*
1598	GIOVANNI ARCA	*De sanctis Sardiniae*
XVII sec.		*Canzoniere ispano-sardo*
1600	ANTIOCO DEL ARCA	*El saco imaginado*
	JUAN FRANCISCO CARMONA	*Passiòn de Christo nuestro Señor*
1603	PIETRO GIOVANNI ARQUER	*Rubrica de tots los reals privilegis concedits a la magnifica ciutat de Caller por los serenissimos Reys de Arago*
1612	ANTIOCO BRONDO	*Commentario* sull'*Apocalissi*
1627	JACINTO ARNAL DE BOLEA	*Encomios en octavas al Torneo*
	GIAN MATTEO GARIPA	*Legendariu de santas virgines, et martires de Jesu Christu. Hue si contenen exemplos admirabiles, necessarios ad ogni sorte de persones, qui pretenden salvare sas animas insoro. Vogadas de Italianu in Sardu per Ioan Matheu Garipa Sacerdote Orgosolesu*

		pro utile dessos devotos dessa natione sua. Andat dedicadu assas Iuvenes de Baunei, et Triei unu tempus Parrochianas suas in su Regnu de Sardigna
1630?	GIOVANNI DEXART	*Discursos politicos de los Varones illustr. de Sardeña*
1631	JUAN FRANCISCO CARMONA	*Alabanças de los Santos de Sardeña*
	GIOVANNI DEXART	*Discursos y apuntamientos sobre la proposicion hecha en nombre de su Magestad a los tres Braços ecclesiastico, militar y real en 8 de henero de 1631 por Don Geronimo Pimentel marques de Vayona, virrey*
1633	GIOVANNI DEXART	*Pro marchione de Villa Cidro, domino Encontratae de Planargia contra Promotorem fiscalem Mensae episc. Bosanensis*
1636	JACINTO ARNAL DE BOLEA	*El Forastero*
1638	SAVATORE VIDAL	*Urania sulcitana*
1639	FRANCISCO ANGELO DE VICO	*Historia general de la Isla y Reyno de Sardeña*
	SALVATORE VIDAL	*Madriperla serafica della vita et miracoli del B. Salvatore da Orta*
1640	FRANCISCO ANGELO DE VICO	*Leges y pragmaticas reales del reyno de Sardeña*
1641	GIOVANNI DEXART	*Capitula sive acta curiarum regni Sardiniae*
	SALVATORE VIDAL	*Clipeus Aureus excellentiae calaritanae*
1643	SALVATORE VIDAL	*Propugnaculum triumphale*
1644	SALVATORE VIDAL	*Respuesta al historico Vico*
1651	GIOVAN BATTISTA BURAGNA	*Batalla peregrina entre amor y fidelidad con portentoso triumpho de las armas de España etc.*
	GAVINO FARINA	*Medicinale patrocinium ad tyrones Sardiniae medicos, in quo natura febris Sardiniae provincias vexantis, causae, signa, prognostica et medendi methodus describitur eiusdemque Sardiniae calumnia quam a priscis meruit habere vindicatur*
1672	JOSÉ DELITALA Y CASTELVÌ	*Cima del monte Parnaso Español*
1680	JORGE ALEO	*Historia cronologica y verdadera de todos los successos y casos particulares sucedidos en la Isla y Reyno de Sardeña del año 1637 al año 1672*
	JORGE ALEO	*Successos generale de la Isla y Reyno de*

		Sardeña
1687-1688	GIUSEPPE ZATRILLAS Y VICO	*Engaños y desengaños del profano amor*
1700?	MAURIZIO CARRUS	*Comedia de la Sacratissima Passion de nuestro Señor Jesu Christo sacada de los quatro Evangelistas*
1700?		*La Passion de Nuestro Señor Iesu Christo*
1702	PIETRO AQUENZA MOSSA	*Tractatus de febre intemperie, sive mutaciones vulgariter dicta Regni Sardiniae*
1709	VICENTE BACALLAR Y SANNA	*Los Tobias, su vida escrita en octavas rimas*
1714	VICENTE BACALLAR Y SANNA	*Description geographique, historique et politique du royaume de Sardaigne*
	VICENTE BACALLAR Y SANNA	*Palacio de Momo*
1719	VICENTE BACALLAR Y SANNA	*Monarchia hebrea*
1725	VICENTE BACALLAR Y SANNA	*Commentarios de la guerra de España y historia de su Rey Phelipe V el animoso desde el principio de su regnado hasta la paz general del año 1725*
1726-1727	MAURIZIO CARRUS	*Libro de gosos*
1732	ANTONIO MACCIONI	*Las siete estrellas de la mano de Jesus. Tratado historico de las admirabiles vidas y resplandores de virtudes de siete varones illustres de la compañia de Jesus, naturales de Cerdeña*
1736	GIOVANNI DELOGU IBBA	*Index libri vitae*
1750?	MATTEO MADAO	*Catalogo istorico di tutte le più illustri famiglie sarde*
1750?	GIOVANNI BATTISTA MADEDDU	*Comedia sacra a sa Resurrezione de Jesu Christu in sesta lyra sarda*
1750	MAURIZIO PUGIONI	*El barbiero*
	PIETRO CHESSA CAPPAI	*Historia de la vida y hechos de San Luxorio*
	MAURIZIO PUGIONI	*La vita di S. Luigi Conzaga*
	ANTONIO SISCO	*Memorie pertinenti alle cose di Sardegna*
	ANTONIO SISCO	*Miscellanee edite e inedite di cose sarde*
	ANTONIO SISCO	*Notizie di cose sarde*
1750?	GIOVANNI MARIA CONTU	*Obra poetica… Alegre, festiva y devota representación de algunas de las virtudes, y prodigios que por virtud divina obrò… el milagroso Beato Salvador de Horta*
1760?	MATTEO MADAO	*Relazione sull'invasione del 1793 in Sardegna*
1765	GIAN BATTISTA VASCO	*De certitudine in quaestionibus facti...*
1770	MATTEO MADAO	*Ripulimento della lingua sarda*
1772	FRANCESCO CARBONI	*De sardoa intemperie*
	DOMENICO SIMON	*Trattenimento sulla sfera e sulla geografia*

	DOMENICO SIMON	*Trattenimento sulla storia sacra dalla creazione del mondo alla nascita di Gesù Cristo*
1774	FRANCESCO CARBONI	*La sanità dei letterati*
	GIUSEPPE COSSU	*Pensieri per resistere ai funesti effetti dell'abbondanza e della carestia*
	FRANCESCO CARBONI	*Poesie italiane e latine*
	FRANCESCO CARBONI	*Sonetti anacreontici*
1776	FRANCESCO CARBONI	*Carmina nunc primum edita*
	FRANCESCO CARBONI	*La coltivazione della rosa*
1778	DOMENICO SIMON	*Per le feste di S. E. conte Lascaris di Ventimiglia, canto in 8ª rima*
1779	FRANCESCO CARBONI	*De corallis*
	ANTONIO PURQUEDDU	*De su tesoru de sa Sardigna* (*Del Tesoro della Sardegna nel coltivo de' bachi e gelsi*)
	GIUSEPPE MARIA PILO	*Discorso sopra l'utilità delle piante e della loro coltivazione per uso della diocesi di Ales e Terralba*
	DOMENICO SIMON	*Le piante*
	FRANCESCO CARBONI	*Selecta carmina*
1779-1780	GIAMBATTISTA QUASINA	*Discorso sopra la coltivazione di alcuni alberi*
1780	ANDREA MANCA DELL'ARCA	*Agricoltura di Sardegna*
	GIUSEPPE COSSU	*Della città di Cagliari*
1780?	ANTONIO MARCELLO	*Le trecento matrone romane*
1780?	V. F. MELANO DI PORTULA	*Lettera pastorale*
1780?	GAVINO PES	*Lu pentimentu*
1780?	GAVINO PES	*Lu tempu*
1780?	ANTONIO MARCELLO	*Perdicca*
1780?	EFISIO PINTOR SIRIGU	*Pilloni chi sesi*
1780?	EFISIO PINTOR SIRIGU	*Po paras canzonis?*
1780	FRANCESCO CARBONI	*Recentiora carmina*
1780?	PIETRO PISURZI	*S'abe*
1780?	PIETRO PISURZI	*S'anzone*
1780?	EFISIO PINTOR SIRIGU	*Sa canzoni de su caboniscu*
1781	FRANCESCO CARBONI	*Hendecasyllaba ad SS. Eucharistiam*
1782	MATTEO MADAO	*Saggio d'un'opera intitolata «il ripulimento della lingua sarda» lavorato sopra la sua analogia colle due matrici lingue la greca e la latina*
1783	GIUSEPPE COSSU	*Della città di Sassari*
1784	FRANCESCO CARBONI	*Carmina nonnulla*
	FRANCESCO CARBONI	*D. Thomae rythmus*
	FRANCESCO CARBONI	*De extrema Cristi coena*
	ANTONIO MARCELLO	*Il Marcello*

	MATTEO MADAO	*Lettera apologetica, ovvero osservazioni critiche sopra l'opera del P. Fra. Giacinto Hintz contro l'avvocato Saverio Maffei*
	LUIGI SOFFI	*Poesie*
1785?	ANTONIO MARCELLO	*La morte del giovane Marcello*
1785	ANTONIO MARCELLO	*Olimpia ovvero l'estinzione della stirpe di Alessandro il Grande*
1787	GIUSEPPE COSSU	*Discorso sopra i vantaggi che si possono trarre dalle pecore sarde*
	MATTEO MADAO	*Le armonie dei Sardi*
1787-1788	DOMENICO SIMON	*Rerum sardoarum scriptores*
1788-1789	GIUSEPPE COSSU	*La coltivazione de' gelsi, e propagazione de' filugelli in Sardegna* (tomo primo, *Moriografia sarda ossia Catechismo gelsario proposto per ordine del Regio Governo alli possessori di terre ed agricoltori del Regno sardo*; tomo secondo *Seriografia sarda ossia Catechismo del filugello proposto per ordine del Regio Governo alle gentili femmine sarde*)
1789	GIUSEPPE COSSU	*Del cotone arboreo*
	GIUSEPPE COSSU	*Istruzione olearia*
	GIUSEPPE COSSU	*Metodo per distruggere le cavallette*
	GIUSEPPE COSSU	*Pensieri sulla moneta papiracea*
1790	PIETRO CRAVERI	*Lettera pastorale di Monsignor Pietro Craveri, vescovo di Galtellì-Nuoro sopra la coltivazione del cotone*
	GIUSEPPE COSSU	*Saggio sul commercio della Sardegna*
1791	MATTEO MADAO	*Versione de su Rithmu Eucaristicu cum paraphrasi in octava rima, facta dae su latinu in duos principales dialectos*
1792	MATTEO MADAO	*Dissertazioni storiche apologetiche critiche sulle sarde antichità*
1793	RAIMONDO CONGIU	*Il trionfo della Sardegna*
1793?		*L'Achille della Sarda Liberazione*
1793	MAURIZIO PUGIONI	*Memorie storiche della spedizione della gran flotta francese contro l'isola di Sardegna dell'invasione della città capitale e delle isole intermedie*
1793?	PIETRO PISURZI	*Sa religione contra sa libertade e iguaglianza*
1793?	FRANCESCO IGNAZIO MANNU	*Su patriota sardu a sos feudatarios*
1798	RAIMONDO VALLE	*L'isola dei sogni*
1799	GIUSEPPE COSSU	*Descrizione geografica della Sardegna*

1800	GIOVANNI (GIAN) ANDREA MASSALA	*Del matrimonio e de' suoi doveri*
1800?	FRANCESCO CARBONI	*Epigrammi*
1800?	GIUSEPPE LUIGI SCHIRRU	*Il Napoleone*
1800	GIOVANNI (GIAN) ANDREA MASSALA	*Istituzioni poetiche proposte agli amatori di poesia latina e italiana*
1800?	GIOVAN PIETRO CUBEDDU (PADRE LUCA)	*Su leone e s'ainu*
1800	MELCHIORRE MURENU	*Tancas serradas a muru*
1800?	anonimo	*Canzona di mastru Juanni*
1801	PIETRO ANTONIO LEO	*Di alcuni antichi pregiudizii sulla così detta Sarda intemperie, e sulla malattia conosciuta con questo nome, Lezione Fisico-Medica*
1802	DOMENICO ALBERTO AZUNI	*Histoire géographique, politique et naturelle de la Sardaigne*
	RAIMONDO VALLE	*I tonni*
1803	GIOVANNI (GIAN) ANDREA MASSALA	*Dissertazioni sul progresso delle scienze e della letteratura in Sardegna dal ristabilimento delle due regie Università*
1805	DOMENICO ALBERTO AZUNI	*Droit maritime de l'Europe*
	GIOVANNI (GIAN) ANDREA MASSALA	*Saggio storico-fisico sopra una grotta sotterranea esistente presso la città di Alghero*
1807	GIOVANNI (GIAN) ANDREA MASSALA	*Programma d'un giornale di varia letteratura ad uso de' sardi*
1808	RAIMONDO VALLE	*L'antro fatidico*
	GIOVANNI (GIAN) ANDREA MASSALA	*Sonetti storici sulla Sardegna*
1811	VINCENZO RAIMONDO PORRU	*Saggio di grammatica sul dialetto sardo meridionale*
1812	RAIMONDO VALLE	*Ercole ed Ebe*
1814	RAIMONDO VALLE	*Camilla e Polidoro*
1818	RAIMONDO VALLE	*Gli eroi*
1822	RAIMONDO VALLE	*I coralli* (traduzione del poema latino *De corallis* di Francesco Carboni)
1825-1827	GIUSEPPE MANNO	*Storia di Sardegna*
1827	CARLO FELICE	*Codice feliciano*
1828	GIUSEPPE MANNO	*De' vizi de' letterati*
1831	GIUSEPPE MANNO	*Della fortuna delle parole*
1832-1833	VINCENZO SULIS	*Autobiografia*
1832	VINCENZO RAIMONDO PORRU	*Nou dizionariu universali sardu-italianu*
1833	RAIMONDO VALLE	*Il tempio del destino*
1834	FRANCESCO CARBONI	*De sardorum literatura*
	FRANCESCO CARBONI	*Selectiora carmina*
1837-1838	PASQUALE TOLA	*Dizionario biografico degli uomini illustri*

		di Sardegna
	PIETRO MARTINI	*Biografia sarda*
1839-1841	PIETRO MARTINI	*Storia ecclesiastica di Sardegna*
1839	VITTORIO ANGIUS	*De laudibus Leonorae Arborensium reginae oratio*
	GIUSEPPE MANNO	*Il giornale di un collegiale*
1840	GIOVANNI SPANO	*Ortografia sarda nazionale, ossia grammatica della lingua logudorese paragonata all'italiana*
1840?	VINCENZO BRUSCU ONNIS	*L'orfano*
1842	FRANCESCO CARBONI	*De corde Jesu, Sonetti in sardo logudorese sull'Eucaristia*
	GIUSEPPE MANNO	*Storia moderna della Sardegna dall'anno 1775 al 1799*
1843-1844	GIOVANNI SIOTTO-PINTOR	*Storia letteraria di Sardegna*
1845	VINCENZO BRUSCU ONNIS	*Adelasia di Torres*
		Carte d'Arborea (Falsi d'Arborea)
1847	VITTORIO ANGIUS	*Leonora d'Arborea o scene sarde degli ultimi lustri del secolo XIV*
1850?	GAVINO NINO	*Ugone d'Arborea*
1851	GIOVAN BATTISTA TUVERI	*Del diritto dell'uomo alla distruzione dei cattivi governi. Trattato teologico filosofico*
1851-1852	GIOVANNI SPANO	*Vocabolario sardo-italiano e italiano-sardo*
1852	PIETRO MARTINI	*Storia di Sardegna dal 1799 al 1816*
1855-1876	GIORGIO ASPRONI	*Diario*
1857	FRANCESCO SULIS	*Dei moti politici dell'isola di Sardegna*
1861	PIETRO MARTINI	*Storia delle invasioni degli arabi e delle piraterie dei barbareschi in Sardegna*
1861-1868	PASQUALE TOLA	*Codex diplomaticus Sardiniae*
1862	ANTONIO BACCAREDDA	*Angelica*
1864	ANTONIO BACCAREDDA	*La crestaia*
1868	GIOACCHINO CIUFFO	*Eleonora d'Arborea*
	GIUSEPPE MANNO	*Note sarde e ricordi*
1869	ANTONIO BACCAREDDA	*Paolina*
1870	CARLO BRUNDU	*L'Alcaide di Longone*
1871	ANTONIO BACCAREDDA	*Il bene dal male*
	MICHELE OPERTI	*Vincenzo Sulis*
	ANTONIO BACCAREDDA	*Vincenzo Sulis. Bozzetto storico*
1872	CARLO BRUNDU	*La rotta di Macomer*
	PIETRO CARBONI	*Leonardo Alagon*
1874	OTTONE BACAREDDA	*Roccaspinosa*
	CARLO BRUNDU	*Adelasia di Torres*
	ENRICO COSTA	*Paolina*
1875	MARCELLO COSSU	*Elodia e la repubblica sassarese*

	GIOVANNI SIOTTO-PINTOR	*Il ridicolo*
	GIOVANNI SIOTTO-PINTOR	*Non mi ama*
	MARCELLO COSSU	*Violetta del Goceano*
1876	CARLO BRUNDU	*Una congiura in Cagliari*
1877	GIOVANNI SIOTTO-PINTOR	*Storia civile dei popoli sardi dal 1798 al 1848*
1878	GIOVANNI SIOTTO-PINTOR	*Feliciana, ossia la ribellione delle mogli*
1879	MARCELLO COSSU	*La bella di Osilo*
	OTTONE BACAREDDA	*Bozzetti sardi*
1881	ANTONIO BACCAREDDA	*Sull'orlo dell'abisso*
1882	GAVINO COSSU	*Gli Anchita e i Brundanu*
1884	OTTONE BACAREDDA	*Casa Corniola*
1885	ENRICO COSTA	*Il muto di Gallura*
	MARCELLO COSSU	*Ritedda di Barigau*
1887	STEFANO SAMPOL GANDOLFO	*L'eremita di Ripaglia ossia l'antipapa Amedeo VIII di Savoia. Racconto storico*
	ENRICO COSTA	*La bella di Cabras*

La narrativa del Novecento

Proza XX wieku

1890	GRAZIA DELEDDA	*Nell'azzurro*
1891	GRAZIA DELEDDA	*Amore regale*
	GRAZIA DELEDDA	*Stella d'Oriente*
	GRAZIA DELEDDA	*Fior di Sardegna*
1892	GRAZIA DELEDDA	*Amori fatali, La leggenda nera*
	GRAZIA DELEDDA	*La regina delle tenebre*
	GRAZIA DELEDDA	*Sulle montagne sarde*
1893	CARLO BRUNDO	*Il romanzo di una montanina*
1894	GRAZIA DELEDDA	*Racconti sardi*
1895	GRAZIA DELEDDA	*Le tentazioni*
	GRAZIA DELEDDA	*Anime oneste*
1896	GRAZIA DELEDDA	*La via del male*
1897	ENRICO COSTA	*Rosa Gambella*
	ENRICO COSTA	*Giovanni Tolu*
	GRAZIA DELEDDA	*Il tesoro*
1898	GRAZIA DELEDDA	*L'ospite*
1899	GRAZIA DELEDDA	*Giaffah*
	GRAZIA DELEDDA	*La giustizia*
	GRAZIA DELEDDA	*N. S. del buon consiglio*
	GRAZIA DELEDDA	*Le disgrazie che può cagionare il denaro*
	GRAZIA DELEDDA	*I tre talismani*
1900	GRAZIA DELEDDA	*Il vecchio della montagna*
	GIOVANNI SARAGAT	*Tribunali umoristici. Anno I*
1902	POMPEO CALVIA	*Quiteria*
	GRAZIA DELEDDA	*Dopo il divorzio*
	GIOVANNI SARAGAT	*La giustizia che diverte.* *Tribunali umoristici. Anno II*
1903	GRAZIA DELEDDA	*Elias Portolu*
1904	GRAZIA DELEDDA	*Cenere*
	FILIBERTO FARCI	*Novelle rusticane*
	GIOVANNI SARAGAT	*La famiglia alpinistica. Tipi e paesaggi*
1905	GRAZIA DELEDDA	*I giochi della vita*
	GIOVANNI SARAGAT	*Mondo birbone. Tribunali umoristici*
1906	GRAZIA DELEDDA	*Nostalgie*
	GRAZIA DELEDDA	*L'edera*
1907	GRAZIA DELEDDA	*Amori moderni*

	Grazia Deledda	*L'ombra del passato*
	Giacinto Satta	*Il tesoro degli angioini*
1908	Grazia Deledda	*Il nonno*
1910	Pietro Casu	*Notte sarda*
	Grazia Deledda	*Sino al confine*
	Grazia Deledda	*Il nostro padrone*
1911	Grazia Deledda	*Nel deserto*
1912	Grazia Deledda	*Colombi e sparvieri*
	Grazia Deledda	*Chiaroscuro*
1913	Grazia Deledda	*Canne al vento*
1914	Grazia Deledda	*Le colpe altrui*
1915	Grazia Deledda	*Marianna Sirca*
1916	Grazia Deledda	*Il fanciullo nascosto*
	Giovanni Saragat	*Ironie*
1918	Grazia Deledda	*L'incendio nell'uliveto*
1919	Grazia Deledda	*Il ritorno del figlio, La bambina rubata*
1920	Filippo Addis	*Il divorzio*
	Pietro Casu	*Ghermita al core*
	Grazia Deledda	*La madre*
	Grazia Deledda	*Naufraghi in porto*
1921	Pietro Casu	*Il voto*
	Grazia Deledda	*Cattive compagnie*
	Grazia Deledda	*Il segreto dell'uomo solitario*
1922	Pietro Casu	*Aurora sarda*
	Pietro Casu	*Per te, Sardegna*
	Grazia Deledda	*Il dio dei viventi*
1923	Pietro Casu	*La dura tappa*
	Grazia Deledda	*Il flauto nel bosco*
	Romolo Riccardo Lecis	*La razza*
	Stefano Susini	*Sardi alla mola*
1924	Pietro Casu	*Tra due crepuscoli*
	Pietro Casu	*Mal germe*
	Grazia Deledda	*La danza della collana*
	Filiberto Farci	*Edera sui ruderi*
1925	Filippo Addis	*Giagu Iscriccia*
	Pietro Casu	*La voragine*
	Francesco Cucca	*Galoppate nell'Islam*
	Grazia Deledda	*La fuga in Egitto*
1926	Grazia Deledda	*Il sigillo d'amore*
	Lino Masala Lobina	*La mola*
1927	Giovanni Cau	*La fonte di Narciso*
	Grazia Deledda	*Annalena Bilsini*
1928	Grazia Deledda	*Il vecchio e i fanciulli*
1929	Filippo Addis	*Il fior del melograno*

	Pietro Casu	*Santa vendetta*
	Lino Masala Lobina	*I capitomboli di Gabriele Deriu*
1930	Grazia Deledda	*La casa del poeta*
	Grazia Deledda	*Il dono di Natale*
1931	Grazia Deledda	*Il paese del vento*
1932	Filippo Addis	*Le bestie dei miei amici: i bipedi*
	Salvatore Cambosu	*Lo zufolo*
	Grazia Deledda	*La vigna sul mare*
	Lino Masala Lobina	*Uno nella folla*
1933	Grazia Deledda	*Sole d'estate*
1934	Filippo Addis	*Le bestie dei miei amici: i quadrupedi*
	Grazia Deledda	*L'argine*
	Giovanni Antonio Mura	*La tanca fiorita*
1935	Filiberto Farci	*Sorighittu*
1936	Filippo Addis	*Il moro*
	Grazia Deledda	*La chiesa della solitudine*
	Grazia Deledda	*Cosima, quasi Grazia*
1937	Grazia Deledda	*Cosima*
1938	Pietro Casu	*Cuore veggente (postuma)*
	Emilio Lussu	*Un anno sull'altipiano*
1939	Filippo Addis	*Vecchia Sardegna*
	Grazia Deledda	*Il cedro del Libano*
	Maria Delogu	*Cor meum*
	Giuseppe Dessì	*San Silvano*
	Giuseppe Dessì	*La sposa in città*
	Filiberto Farci	*Racconti di Sardegna*
	Filiberto Farci	*L'ultima tappa*
1942	Giuseppe Dessì	*Michele Boschino*
1945	Giuseppe Dessì	*Racconti vecchi e nuovi*
	Francesco Fancello	*Il diavolo fra i pastori*
1948	Salvatore Satta	*De profundis*
1949	Maria Delogu	*Gli operai della fabbrica*
	Giuseppe Dessì	*Storia del principe Lui*
	Francesco Fancello	*Il salto delle pecore matte*
1953	Maria Delogu	*Albana Gregori*
	Paride Rombi	*Perdu*
	Francesco Zedda	*C'è un'isola antica*
1954	Salvatore Cambosu	*Miele amaro*
1955	Giuseppe Dessì	*I passeri*
1956	Franco Solinas	*Squarciò*
1957	Salvatore Cambosu	*Una stagione a Orolai*
	Giuseppe Dessì	*Isola dell'Angelo*
	Giuseppe Dessì	*La ballerina di carta*
	Maria Giacobbe	*Diario di una maestrina*

1959	GIUSEPPE DESSÌ	*Introduzione alla vita di Giacomo Scarbo*
	GIUSEPPE DESSÌ	*Racconti drammatici*
1960	GIUSEPPE FIORI	*Sonetàula*
1961	GIUSEPPE DESSÌ	*Il disertore*
	MARIA GIACOBBE	*Piccole cronache*
1962	FRANCESCO MASALA	*Quelli dalle labbra bianche*
	MARIANGELA SATTA	*Il grano e il loglio*
	FRANCESCO ZEDDA	*Ascanio*
	GIUSEPPE ZURI - SALVATORE MANNUZZU	*Un Dodge a fari spenti*
1964	GIUSEPPE DESSÌ	*Eleonora d'Arborea*
1965	ANTONIO GRAMSCI	*Lettere dal carcere*
1966	GIUSEPPE DESSÌ	*Lei era l'acqua*
	MARIANGELA SATTA	*Il ventilabro*
1967	ANTONIO COSSU	*I figli di Pietro Paolo*
1968	MICHELE COLUMBU	*L'aurora è lontana*
	EMILIO LUSSU	*Il cinghiale del diavolo*
	ANTONIO PUDDU	*Zio Mundeddu*
	BACHISIO ZIZI	*Marco e il banditismo*
1969	ANTONIO COSSU	*Il riscatto*
	PARIDE ROMBI	*Il raccolto*
1971	FRANCESCO ZEDDA	*Maracanda*
1972	GIUSEPPE DESSÌ	*Paese d'ombre*
	BACHISIO ZIZI	*Il filo della pietra*
1974	LINA CHERCHI TIDORE	*Colloqui e dialoghi*
	BACHISIO ZIZI	*Greggi d'ira*
1975	GAVINO LEDDA	*Padre padrone*
1976	LINA CHERCHI TIDORE	*Natale a Orgosolo*
1977	LINA CHERCHI TIDORE	*Capo d'orso*
	MARIA GIACOBBE	*Le radici*
	GAVINO LEDDA	*Lingua di falce*
	SALVATORE SATTA	*Il giorno del giudizio (postumo)*
1978	GIULIO ANGIONI	*A fuoco dentro A fogu aintru*
	GIUSEPPE DESSÌ	*La scelta (postumo)*
1981	ANGELO CARTA	*Anzelinu*
	GIANFRANCO PINTORE	*Sardigna ruja*
	SALVATORE SATTA	*La veranda (postumo)*
	BACHISIO ZIZI	*Il ponte di Marreri*
1982	LARENTU PUSCEDDU	*S'arvore de sos Tzinesos*
1983	GIULIO ANGIONI	*Sardonica*
	MICHELANGELO PIRA	*Sos sinnos*
	ANTONIO PUDDU	*La colpa di vivere*
1984	SERGIO ATZENI	*Araj dimoniu*
	SALVATORE CAMBOSU	*Racconti*

	ANTONIO COSSU	*Mannigos de memoria*
	FRANCESCO ZEDDA	*Rapsodia sarda*
	BACHISIO ZIZI	*Erthole*
1985	MIMMO BUA	*Gente di Ischiria*
	ANTONIO COSSU	*A tempos de Lussurzu*
	GIANFRANCO PINTORE	*Manzela*
1986	SERGIO ATZENI	*Apologo del giudice bandito*
	FRANCESCO MASALA	*Il dio petrolio*
	NATALINO PIRAS	*Il tradimento del mago*
	MARIO PUDDU	*Alivertu*
1987	BENVENUTO LOBINA	*Po cantu Biddanoa*
	FRANCESCO ZEDDA	*Sinfonia aurea*
	BACHISIO ZIZI	*Santi di creta*
1988	GIULIO ANGIONI	*L'oro di Fraus*
	GIULIO ANGIONI	*La visita*
	SALVATORE MANNUZZU	*Procedura*
	BACHISIO ZIZI	*Mas complicado*
1989	GIUSEPPE DESSÌ	*Come un tiepido vento (postumo)*
	SALVATORE MANNUZZU	*Un morso di formica*
	FRANCESCO MASALA	*S'Istoria*
	GIANFRANCO PINTORE	*Su zogu*
1990	GIULIO ANGIONI	*Il sale sulla ferita*
1991	SERGIO ATZENI	*Il figlio di Bakunìn*
	LARENTU PUSCEDDU	*Mastru Taras*
	SALVATORE SECHI	*Fuga nella memoria*
1992	GIULIO ANGIONI	*Una ignota compagnia*
	MICHELE COLUMBU	*Senza un perché*
	MARCELLO FOIS	*Ferro recente*
	MARCELLO FOIS	*Picta*
	SALVATORE MANNUZZU	*La figlia perduta*
	GIOVANNI PIGA	*Sas andalas de su tempus*
1993	GIULIO ANGIONI	*Lune di stagno*
	ANTONIO COSSU	*Il vento e altri racconti*
	MARCELLO FOIS	*Meglio morti*
	MARCELLO FOIS	*Falso gotico nuorese*
	IGNAZIO LECCA	*L'arca di Noè*
	GIAN CARLO TUSCERI	*Sette schegge di luna*
	GIAN CARLO TUSCERI	*Per Dio e per il re*
1994	GIULIO ANGIONI	*La visita*
	SALVATORE MANNUZZU	*Le ceneri del Montiferro*
	NATALINO PIRAS	*La piana di Chentomìnes*
	GIAN CARLO TUSCERI	*Di stenciu a manu mancina*
	GIAN CARLO TUSCERI	*L'isuli du sprafundu*
	BACHISIO ZIZI	*Il cammino spezzato*

1995	SERGIO ATZENI	*Il quinto passo è l'addio*
	IGNAZIO LECCA	*Le intime pietre - un racconto industriale*
	NATALINO PIRAS	*La Mamma del sole*
	SALVATOR RUJU	*La casa del corso*
1996	SERGIO ATZENI	*Passavamo sulla terra leggeri*
	SERGIO ATZENI	*Bellas mariposas*
	FRANCESCO CUCCA	*Muni rosa del Suf*
	MICHELANGELO PIRA	*Isalle*
	ANTONIO PUDDU	*La valle dei colombi*
1997	MARCELLO FOIS	*Sheol*
	MARCELLO FOIS	*Nulla*
	MARIA GIACOBBE	*Il mare*
	IGNAZIO LECCA	*Sentieri di città*
	SALVATORE NIFFOI	*Collodoro*
	SALVATORE SATTA	*La stazione dei sogni*
	GIUSEPPE TIROTTO	*Lu bastimentu di li sogni di sciumma*
	BACHISIO ZIZI	*Cantore in malas*
1998	SERGIO ATZENI	*Si...otto!*
	FILIPPO CANU	*Funerale di stato*
	MARCELLO FOIS	*Sempre caro*
	IGNAZIO LECCA	*Tornare a Giarranas*
	PAOLO MACCIONI	*Insonnie newyorkesi*
	RUGGERO ROGGIO	*Stirare sinché posso*
1999	SERGIO ATZENI	*Raccontar fole*
	MIMMO BUA	*Contos torrados dae attesu*
	ALBERTO CAPITTA	*Il cielo nevica*
	LUCIANA FLORIS	*Isole di terra, di pietra, d'aria*
	MARCELLO FOIS	*Gap*
	MARCELLO FOIS	*Sangue dal cielo*
	MARIA GIACOBBE	*Maschere e angeli nudi*
	IGNAZIO LECCA	*Sciuliai umbras*
	NICOLA LECCA	*Concerti senza orchestra*
	BRUNO MUNTONI	*Sotto il segno di Lyra*
	SALVATORE NIFFOI	*Il viaggio degli inganni*
	MARIA PES	*L'occhio della luna*
	BEPI VIGNA	*La pietra antica*
	BACHISIO ZIZI	*Lettere da Orune*
2000	MILENA AGUS	*Elettroni liberi*
	GIULIO ANGIONI	*Il gioco del mondo*
	GIOVANNI CARA	*L'angelo armato*
	NICOLA LECCA	*Ritratto notturno*
	BENVENUTO LOBINA	*Racconti*
	SALVATORE MANNUZZU	*Il catalogo*
	GIUSEPPE MARCI	*Vita, pensieri e opere di Giuseppe Torres*

LUCIANO MARROCU	*Fàulas*
SALVATORE NIFFOI	*Il postino di Piracherfa*
GIANFRANCO PINTORE	*La caccia*
GRAZIA MARIA PODDIGHE	*Il paese dell'uva*
RAFFAELE PUDDU	*Pueblo*
FLAVIO SORIGA	*Diavoli di Nuraiò*

I contemporanei

Autorzy współcześni

2001	GIULIO ANGIONI	*Millant'anni*
	CRISTIANO BANDINI	*Mezza stagione*
	PASQUETTA BASCIU	*Omar*
	FRANCESCO CARLINI	*S'omini chi bendiat su tempus*
	FRANCESCO CARLINI	*Basilisa*
	ELIANO CAU	*Dove vanno le nuvole*
	GIULIA CLARKSON	*Le stagioni di Flora*
	MARINA DANESE	*Corte Soliana*
	MARCELLO FOIS	*Dura madre*
	MARIA GIACOBBE	*Arcipelaghi*
	PAOLO MANINCHEDDA	*Non toccate la gramigna*
	SALVATORE MANNUZZU	*Alice*
	MARIELLA MARRAS	*La corsa alla stella*
	FRANCESCO MASALA	*Il parroco di Arasolè*
	SALVATORE NIFFOI	*Cristolu*
	LUIGI PINTOR	*Il nespolo*
	NATALINO PIRAS	*Il sogno e il sonno*
	ANTONIO PUDDU	*Dopo l'estate*
	LARENTU PUSCEDDU	*Su belu de sa bonaùra*
	ALDO TANCHIS	*Pesi leggeri*
	GIUSEPPE TIROTTO	*L'umbra di lu soli*
	GIORGIO TODDE	*Lo stato delle anime*
	GIAMPAOLO CASSITTA	*Asinara. Il rumore del silenzio*
	BACHISIO ZIZI	*Da riva a riva*
2002	GIULIO ANGIONI	*La casa della palma*
	SERGIO ATZENI	*Racconti con colonna sonora*
	PIETRO CLEMENTE	*Triglie di scoglio*
	ANTONIO COSSU	*Il sogno svanito*
	MARCELLO FOIS	*L'altro mondo*
	MARCELLO FOIS	*Materiali*
	MARCELLO FOIS	*Piccole storie nere*
	LUCIANO MARROCU	*Debrà libanòs*
	GIANFRANCO PINTORE	*Nuràì*
	SALVATORE SATTA	*Abbalughente*
	FLAVIO SORIGA	*Neropioggia*
	GIUSEPPE TIROTTO	*Cumenti òru di néuli*

	GIORGIO TODDE	*La matta bestialità*
2003	FRANCESCO ABATE	*Il cattivo cronista*
	PAOLA ALCIONI	*La stirpe dei re perduti*
	GIULIO ANGIONI	*Il mare intorno*
	SERGIO ATZENI	*Gli anni della grande peste*
	RINA BRUNDU	*Tana di volpe*
	GIULIA CLARKSON	*La città d'acqua*
	NANNI FALCONI	*Su cuadorzu*
	MARIA GIACOBBE	*Scenari d'esilio*
	NICOLA LECCA	*Ho visto tutto*
	PAOLO MACCIONI	*L'ufficio del pietrisco*
	BASTIANA MADAU	*Nàscar*
	GIUSEPPE MARCI	*Bìngia*
	GIANFRANCO MURTAS	*Lo specchio del vescovo. Il caso di Villamaura*
	MARIA PES	*Ricordi di Cagliari e altri racconti*
	GIORGIO TODDE	*Paura e carne*
2004	FRANCESCO ABATE	*Ultima di campionato*
	PAOLA ALCIONI - ANTONI MARIA PALA	*Addia*
	GIULIO ANGIONI	*Assandira*
	PASQUETTA BASCIU	*La danza delle cavigliere*
	ALBERTO CAPITTA	*Creaturine*
	ELIANO CAU	*Adelasia del Sinis*
	LINA CHERCHI TIDORE	*Ill'anni di la gherra*
	ROSSANA COPEZ	*Si chiama Violante*
	PAOLO MACCIONI	*Doppio gioco*
	SALVATORE MANNUZZU	*Il terzo suono*
	SALVATORE MANNUZZU	*Le fate dell'inverno*
	GIUSEPPE MARCI	*Il tesoro di Todde*
	GIANNI MARILOTTI	*La quattordicesima commensale*
	LUCIANO MARROCU	*Scarpe rosse, tacchi a spillo*
	GIAN PAOLO MELE CORRIGA	*Lo scialle*
	SALVATORE NIFFOI	*La sesta ora*
	ALBINO PAU	*Sas gamas de Istelai*
	GIUSEPPE PILI	*Il ventre della sposa bambina*
	SALVATORE PINNA	*La vera storia di Gigaggioga Gungù*
	LUIGI PINTOR	*Servabo*
	BRUNO ROMBI	*Una donna di carbone*
	MARIANGELA SEDDA	*Oltremare*
	GIUSEPPE TIROTTO	*Agra terra*
	GIUSEPPE TIROTTO	*La rena dopo la risacca*
	GIORGIO TODDE	*Ei*
	GIORGIO TODDE	*L'occhiata letale*

2005	MILENA AGUS	*Mentre dorme il pescecane*
	GIULIO ANGIONI	*Alba dei giorni bui*
	ROSSANA CARCASSI	*L'orafo*
	ANNA CASTELLINO	*In su celu siat*
	PAOLO CHERCHI	*Erostrati e astripeti*
	LINA CHERCHI TIDORE	*Amore, amore*
	EMANUELE CIOGLIA	*Un rivoluzionario al bar*
	ROBERTO CONCU	*Verità per verità*
	MARIANGELA DUI	*Meledda*
	NANNI FALCONI	*Sa gianna tancada*
	ANNALISA FERRUZZI	*L'uomo in fallo*
	MARIO FILIA	*Luna mala*
	LUCIANA FLORIS	*Doppia radice*
	MARIA GIACOBBE	*Pòju Luàdu*
	IGNAZIO LECCA	*Quirino Irde stratega*
	ANGELO LEDDA	*Ex prete*
	ARMANDO MACCIOCU	*Terra Rossa: un racconto dal Nordeste Brasiliano*
	SANDRO MASCIA	*Café Marina*
	GIAN PAOLO MELE CORRIGA	*Gli impareggiabili figli di Nur*
	MARIO MEREU	*Aremigus*
	MARCO MURENU	*Nel terzo piano*
	SALVATORE NIFFOI	*La leggenda di Redenta Tiria*
	NINO NONNIS	*Hanno ucciso il bar ragno*
	MARIO ORRÙ	*Il mandorlo fiorisce sempre*
	ENRICO PILI	*La quinta S*
	ANNA PAOLA PISCHEDDA OGGIANO – ANTONELLA RITA PISCHEDDA OGGIANO	*Chicchi di grano. Storie d'amore e d'amicizia nella Tempio di fine Ottocento*
	GRAZIA MARIA PODDIGHE	*La regina degli Shardana*
	MARIA FRANCESCA PUDDU	*Una domenica straordinaria*
	MARIANGELA SEDDA	*Sotto la statua del re*
	ALDO TANCHIS	*L'anno senza estate*
	GIORGIO TODDE	*E quale amor non cambia*
2006	FRANCESCO ABATE	*Getsemani*
	MILENA AGUS	*Mal di pietre*
	GIULIO ANGIONI	*Le fiamme di Toledo*
	DANIELA BIONDA	*Orgianas*
	LINA BRUNDU	*Riverberi e testimonianze*
	ANNA CASTELLINO	*Mischineddus*
	EMANUELE CIOGLIA	*Il mozzateste*
	MICHELE CONGIAS	*La montagna della luce*
	AUGUSTO CUCCUI	*Dea madre*
	FRANCESCO ANGELO DEMONTIS	*L'ultimo desiderio del giudice*

	LINA DETTORI	*La famiglia immaginaria*
	VASCO DOVERI	*Banditi*
	GIANLUCA FLORIS	*Il lato destro*
	MARCELLO FOIS	*Memoria del vuoto*
	NICOLA LECCA	*Hotel Borg*
	ARMANDO MACCIOCU	*Il diavolo al castello*
	GIACOMO MAMELI	*La ghianda è una ciliegia*
	NICOLÒ MANCA	*Sa enna 'e s'anima*
	SANDRO MASCIA	*Nicoletta*
	RITA MASTINU	*La mia terra visionaria*
	GIANLUCA MEDAS	*Le avventure di Flamingo*
	VITTORIO MELIS	*Sardo, luce degli dei*
	FRANCO MELIS	*Bonaria*
	SALVATORE NIFFOI	*La vedova scalza*
	ANTONELLO PELLEGRINO	*Bronzo*
	ENRICO PILI	*Incroci a raso*
	PAOLO PILLONCA	*Antonandria*
	GIANNI PILUDU	*"...A quel punto volai via"*
	NATALINO PIRAS	*Sepultas*
	ANDREA PUBUSA	*Gioco pericoloso*
	GIUSEPPE PUSCEDDU	*Fratello bandito*
	NELLO RUBATTU	*Hanno morto a Vinnèpaitutti*
	ALDO SALIS	*Il padre di Chiara*
	GIORGIO SECCI	*La carretta*
	RINO SOLINAS	*Il pastore di capre*
	GIUSEPPE TIROTTO	*Il bastimento dei sogni di spuma*
	FULVIO TOCCO	*Correva come un cavallo*
	GIAN CARLO TUSCERI	*Parlavo col vento*
	BEPI VIGNA	*Niccolai in mondovisione*
2007	FRANCESCO ABATE	*I ragazzi di città*
	MILENA AGUS	*Perché scrivere*
	PAOLA ALCIONI	*Mordipiedi il tenebroso*
	GIULIO ANGIONI	*La pelle intera*
	MARIANO BACHIS	*Anime trafitte*
	GINO CAMBONI	*Il Continentale*
	MARIO CORDA	*La piazzetta*
	ALESSANDRO DE ROMA	*Vita e morte di Ludovico Lauter*
	LINA DETTORI	*Baffi di cacao*
	GIOVANNI ENNA	*1409. Fuga sulla Giara*
	MARIO FILIA	*L'ultimo canto del colle*
	MARCELLO FOIS	*Gente del libro*
	VITTORIO FRAU	*La rimpatriata*
	STEFANIA FRIGAU	*Delitto a otto colonne*
	NICOLA LECCA - LAURA PARIANI	*Ghiacciofuoco*

	ADELE LORIGA CAMOGLIO	*La porta interna del mare*
	ANNALENA MANCA	*L'accademia degli scrittori muti*
	ANTONIO DIEGO MANCA	*La donna delle sette fonti*
	SALVATORE MANNUZZU	*Giobbe*
	SANDRO MASCIA	*L'Alfa e l'Omega*
	MICHELA MURGIA	*Il mondo deve sapere*
	MARCELLO MURRU	*Bhutan*
	SALVATORE NIFFOI	*L'ultimo inverno*
	SALVATORE NIFFOI	*Ritorno a Baraule*
	ENRICO PILI	*Hinterland Sei*
	GIANFRANCO PINTORE	*Morte de unu Presidente*
	RITA SANNA	*Il silenzio di Michelina*
	ALBERTO SECCI	*Dulcòe*
	AUGUSTO SECCHI	*Rituali scolastici*
	GIUSEPPE TIROTTO	*Lu basgiu di la luna matrona*
	GIORGIO TODDE	*Al caffè del silenzio*
	GIORGIO TODDE	*L'estremo delle cose*
	ANTONIO TURNU	*Ibrida perpetua*
	MARCO VARGIU	*Penne in agrodolce*
2008	FRANCESCO ABATE	*Così si dice*
	MILENA AGUS	*Ali di babbo*
	MILENA AGUS	*Il vicino*
	GIULIO ANGIONI	*Afa*
	ALBERTO CAPITTA	*Il giardino non esiste*
	MASSIMO CARLOTTO - FRANCESCO ABATE	*L' albero dei microchip*
	MASSIMO CARLOTTO - FRANCESCO ABATE	*Mi fido di te*
	IGNAZIO DELOGU	*Arde il mare*
	ALESSANDRO DE ROMA	*La fine dei giorni*
	VITTORIO FRAU	*Guasto*
	ROBERTA MARONGIU	*American dream*
	SAVINA DOLORES MASSA	*Undici*
	ALESSANDRA MURGIA	*Mattia Saba*
	SALVATORE NIFFOI	*Il pane di Abele*
	NINO NONNIS	*Una donna tutta d'un pezzo*
	OTTAVIO OLITA	*La borsa del colonnello*
	PIETRO PICCIAU	*La recluta di Aden*
	GRAZIELLA PINNA ARCONTE	*Arrasòk sidi babai*
	SIMONE SANNA	*Come Bocca di Rosa*
	FLAVIO SORIGA	*Sardinia blues*
	ALDO TANCHIS	*Una luce passeggera*
	BRUNO TOGNOLINI	*Ciò che non lava l'acqua*
2009	FRANCESCO ABATE	*L'uomo di mezzo*

	Francesco Abate	*Matrimonio e piacere*
	Milena Agus	*La contessa di ricotta*
	Renata Asquer	*Soldamore*
	Salvatore Brandanu	*Le terre lungo il fiume*
	Gianfranco Cambosu	*Pentamerone barbaricino*
	Emanuele Cioglia	*Tranquillo come una salma*
	Mario Corda	*Eroi per caso*
	Mario Filia	*Ne parlerò con Elias*
	Bachisio Floris	*Nùoro forever*
	Marcello Fois	*Stirpe*
	Bruno Furcas - Andrea Cossu	*Diversamente come te*
	Pia Giganti	*Canto di donne*
	Marcello Lattuca - Martina Carli	*Complotto in Vaticano*
	Nicola Lecca	*Il corpo odiato*
	Elias Mandreu	*Nero riflesso*
	Franco Melis	*Quei giorni a Fonsarda*
	Giovanna Mulas	*Dannati*
	Michela Murgia	*Accabadora*
	Ottavio Olita	*Il futuro sospeso*
	Gianfranco Pintore	*La stele di Osana*
	Giuseppe Putzolu	*Il viandante*
	Stefania Saba	*Su calarighe*
	Mariangela Sedda	*Vincendo l'ombra*
	Flavio Soriga	*L'amore a Londra e in altri luoghi*
	Clara Spada	*La chiave del Vaticano*
	Daniela Spiga	*Ai bordi della vita*
	Giorgio Todde	*Dieci gocce*
2010	Francesco Abate - Saverio Mastrofranco	*Chiedo scusa*
	Giulio Angioni	*Doppio cielo*
	Giulio Angioni	*Gabbiani sul Carso*
	Giancarlo Biffi	*Rosmarino e il frigorifero che parla*
	Salvatore Brandanu	*Il notturno di Chopin*
	Salvatore Brandanu	*La Cala dei gabbiani*
	Alfonso Brentani	*Per oggi non mi tolgo la vita*
	Mario Cabras	*La toga del Diavolo*
	Michela Capone	*Quando imparerai a allacciarti le scarpe morirò di gioia*
	Giovanni Cara	*Viaggio per un altro viaggio*
	Giampaolo Cassitta	*La zona grigia*
	Barbara Cidda	*Abba ìa*
	Mario Ciusa	*Il ladro di momenti*
	Claudio Collu	*Siderale*

	TORE CUBEDDU	*Cisaus*
	ROBERTO DELOGU	*La sincerità è un'inutile cattiveria*
	ALESSANDRO DE ROMA	*Il primo passo nel bosco*
	LINA DETTORI	*Il sentimento prevalente*
	FILIBERTO FARCI	*Gioele Flores e altri racconti*
	FABRIZIO FENU	*Flavia e il minatore*
	ANNALISA FERRUZZI	*Le tre scimmiette*
	VITTORIO FRAU	*Gabriel e il mostro*
	BRUNO FURCAS - SALVATORE BANDINU	*Boati di solitudine*
	FRANCA ELISABETTA IANNUCCI	*Gli anni della foca monaca*
	LICIA LISEI - PIERO MARCIALIS	*La casa dello strego*
	PAOLO MACCIONI	*Buenos Aires troppo tardi*
	MARIA MANCA PULINO	*La cantina dei segreti*
	LUIGI MANCONI - MARCO LOMBARDO RADICE	*Lavoro ai fianchi*
	ELIAS MANDREU	*Dopotutto*
	MARIELLA MARRAS	*Il mondo con gli occhiali*
	SAVINA DOLORES MASSA	*Mia figlia follia*
	PIETRO MAURANDI	*Hombres y dinero*
	RAFAEL MEDINA	*Sigvard*
	ANDREA MEREU	*La maschera della luna*
	ROBERTO MURA	*Mesina e il killer romantico*
	ALESSANDRA MURGIA	*La zavorra*
	SALVATORE NIFFOI	*Il bastone dei miracoli*
	DAVIDE PADERI	*Belize City*
	ANTONELLO PELLEGRINO	*Dalla scura terra*
	ENRICO PILI	*7171 L'attesa del giudizio*
	GIUSEPPE PILI	*Nel seme del padre*
	BRUNO ROMBI	*Un oscuro amore*
	AUGUSTO SECCHI	*Vicolo rosso*
	FLAVIO SORIGA	*Il cuore dei briganti*
	ALESSANDRA STARA	*Chocolate's perfume*
	GIORGIO TODDE	*Ero quel che sei*
	ANNA TOLU POUGET	*Gli anni della speranza*
	VALENTINA USALA	*Passo a quattro mori*
2011	RENATA ASQUER	*Dal primo alla zeta*
	BACHISIO BANDINU	*L'amore del figlio meraviglioso*
	MARINELLA CAOCCI - MASSIMILIANO PISU	*A Pradu Pintau*
	GIAMPAOLO CASSITTA	*Il piano zero*
	ROSSANA COPEZ - GIOVANNI FOLLESA	*Terra mala*

	MARCO CONTI	*Dalle ceneri della fenice*
	ALESSANDRA CORDA	*I vizi di Sandy*
	MARIO CORDA	*Le casseruole rubate*
	GIUSEPPE FAEDDA	*Tre piccole bottiglie di birra*
	BACHISIO FLORIS	*Tre ore*
	DANIELA FRIGAU	*Se fossi conchiglia ti amerei per sempre*
	BRUNO FURCAS	*Un mondo a parte*
	MARIA GIACOBBE	*Euridice*
	MARIA ANTONIETTA MACCIOCU - DONATELLA MORESCHI PETALIE	*Romanzo popolare sardo-piemontese*
	GIOVANNI MASCIA	*Tzacca stradoni!*
	SAVINA DOLORES MASSA	*Ogni madre*
	NICOLÒ MIGHELI	*Hidalgos*
	ANTONELLO MONNI	*Il bambino dalla milza di legno*
	MICHELA MURGIA	*Ave Mary*
	MICHELA MURGIA	*Spirito di corpo*
	NINO NONNIS	*La vita altrove*
	MARIA GABRIELLA OLIANAS	*Per dare voce all'oblio*
	ANTONELLO PELLEGRINO	*Bronzo*
	ALESSANDRO PILLONI	*Antabuse*
	GIANFRANCO PINTORE	*Il grande inganno*
	CLAUDIA PINTUS	*Sotto scacco*
	BRUNO ROMBI	*Il labirinto del G8*
	FABIO SANNA	*Cacciabbuffi*
	PRIAMO MARIO SANNA	*Appuntamento a Malga Lora*
	EZIO SECCI	*L'incidente*
	MARIANGELA SEDDA	*Nel vuoto arioso del mondo*
	ANGELA SERRA	*La ragazza dietro la porta*
	FLAVIO SORIGA	*Nuraghe Beach*
	CLARA SPADA	*Un leone nel cuore*
	GIORGIA SPANO	*Faida*
	MARIO STERI	*Per Valli e per Monti*
	GIORGIO TODDE	*Le indagini dell'imbalsamatore (Efisio Marini)*
	MARIA TERESA USAI	*La pazza e il megalomane*
2012	MILENA AGUS	*Sottosopra*
	BIAGIO ARIXI	*Strega Plebea*
	LUCA CIARABELLI-PAOLO CASADIO	*Alan Sagrot*
	EMANUELE CIOGLIA	*Asia non esiste*
	CARLO CORDA	*Loro parlano con i tacchini*
	GIOVANNA CUALBU	*Il gusto amaro del desiderio*
	GIOVANNI FIRINU	*Il sacrificio di Sanela*
	ROSARIA FLORIS	*Il colore del perdono*

	MARCELLO FOIS	*Né il giorno né l'ora*
	MARCELLO FOIS	*Nel tempo di mezzo*
	MARCELLO FOIS	*Solo andata*
	GIOVANNI FOLLESA	*Le figlie di Bes*
	VENDICE LECIS	*Buiakesos: le guardie del giudice*
	SAVINA DOLORES MASSA	*Ogni madre*
	MARIO MEDDE	*Antiles*
	ANNA MELIS	*Da qui a cent'anni*
	MICHELA MURGIA	*L'incontro*
	ANTONY MURONI	*Il sangue della festa*
	CLAUDIA MUSIO	*La sposa di Tutankhamon*
	SALVATORE NIFFOI	*Pantumas*
	GIANFRANCO PINTORE	*Il grande inganno*
	GIORGIO PIRAS	*La solitudine degli estremi*
	LORENZO SCANO	*Una sporca faccenda*
	PAOLA SORIGA	*Dove finisce Roma*
	ANTONIO TURNU	*Sartiglia thriller: La maschera d'argento*
2013	RITA ARBA	*Pani e meri*
	VALENTINA NERI	*Le donne di Balthus*
	DANIELA ATZORI	*La regina delle formiche*
	GIUSEPPE DODERO	*La lunga guerra*
	DANIELE CONGIU	*La chiave di Velikosvsky*
	EZIO SECCI	*La casa*
	GIANNI MARILOTTI	*L'errore*
	IVAN MURGANA	*Il flebotomo di Rocca Limpia*
	MATILDE LODDO	*Il doppio del cuore*
	VINDICE LECIS	*Il condaghe segreto*
	SABRINA MONTIS - ROBERTO TUMBARELLO	*I colori del cuore: storie d'amore per la vita*
	MAX CARTA	*DarKaralis*
	ALBERTO CAPITTA	*Alberi erranti e naufraghi*

Giuseppe Marci, profesor zwyczajny, wykłada filologię włoską i literaturę sardyńską na Wydziale Nauk Humanistycznych na Uniwersytecie w Cagliari. Wcześniej uczył na Uniwersytecie w Sassari. Od 2010 do 2012 sprawował funkcję dziekana Wydziału Filologicznego na Uniwersytecie w Cagliari.

Dyrektor *Centro di Studi Filologici Sardi* [Centrum Sardyńskich Badań Filologicznych] i w ramach tej działalności jest odpowiedzialny za wydawanie serii „Scrittori sardi" [pisarze sardyńscy].

Zajmuje się działalnością publicystyczną w zakresie tematyki literackiej. Założył i kierował publikacją kulturalnego kwartalnika „NAE" (2002-2008).

Badał proces rozwoju literatury włoskiej w różnych okresach historycznych oraz na różnych obszarach geograficznych, biorąc szczególnie pod uwagę twórców pochodzących z Sardynii i Sycylii.

Prowadził również badania nad siedemnastowiecznymi dziełami autobiograficznymi (Giacomo Casanova) oraz nad prozą współczesną (Beppe Fenoglio, Sergio Atzeni).

Był redaktorem dzieł siedemnastowiecznych autorów poezji dydaktycznej (Domenico Simon, Giuseppe Cossu, Antonio Purqueddu, Andrea Manca dell'Arca, Pietro Leo); pisarzy (Enrico Costa) i osiemanastowiecznych autobiografów (Vincenzo Sulis); dwudziestowiecznych prozaików (Salvatore Satta) i autorów autobiografii (Umberto Cardia).

Napisał monografię pt. *In presenza di tutte le lingue del mondo. Letteratura sarda [W obecności wszystkich języków świata. Literatura sardyńska],* w której śledząc szczególny przypadek literatury sardyńskiej od czasów najdawniejszych do współczesności, rozważa pojęcie kanonu i relacji pomiędzy większymi i mniejszymi autorami, między znaczącymi tradycjami literackimi a twórczością powstającą na obszarach marginalnych i peryferyjnych.

Euro 4,00

ISBN 978-88-8467-833-1